

Dil ve Edebiyat Öğretimi-1

(Özel Öğretim Yöntemleri)

ISBN:978-605-2132-00-5

Yayın Editörü
Dr. Ahmet Akkaya

Kapak
Bülent POLAT

Mizanpaj
Burhan MADEN

Redaksiyon
Muhammet ÖZCAN

Baskı ve Cilt:
Tarcan Matbaacılık
İvedik Caddesi No:417/A
Yenimahalle/Ankara
Eposta: tarcanctp@gmail.com
Tel: 0312 3843435

Birinci Baskı: 2017

ASOS YAYINLARI
ADRES: Çaydaçıra Mah. Hacı Ömer Bilginoğlu
Cad. No: 67/2-4/MERKEZ/ELAZIĞ
e-posta: asosyayinlari@gmail.com
web: www.asosyayinlari.com
Tel: 0530 473 23 00

Dil ve Edebiyat Öğretimi-1

(Özel Öğretim Yöntemleri)

İçindekiler

ÖN SÖZ	13
--------------	----

BİRİNCİ BÖLÜM

DİL VE EDEBİYATTA ÖĞRETİM İLKELERİ.....	15
---	----

GİRİŞ	15
-------------	----

1. Öğrenciye Uygunluk (Görelilik – Öğretimin Bireyselleştirilmesi).....	16
---	----

2. Hayatilik (Yaşama Yakınlık - İşlevsellik).....	17
---	----

3. Somuttan Soyuta	18
--------------------------	----

4. Etkin Katılım (Aktivite - İş İlkesi Yaparak Yaşayarak Öğrenme).....	18
--	----

5. Açıklık (Ayanılık).....	19
----------------------------	----

6. Ekonomiklik (Tasarruf).....	19
--------------------------------	----

7. Aktüalite (Güncellik).....	19
-------------------------------	----

8. Bilinenden Bilinmeyene.....	20
--------------------------------	----

9. Yakından Uzağa (Zaman - Mekân Boyutu).....	20
---	----

10. Basitten Karmaşıklığa (Kolaydan Zora).....	21
--	----

11. Bütünlük	21
--------------------	----

12. Sosyallik (Otoriteye İtaat ve Özgürlük)	21
---	----

13. Bilgi ve Becerinin Güvence Altına Alınması.....	22
---	----

14. Dil Öğretiminin Bilimdeki Gelişmelerle İlişkisi.....	23
--	----

14.1. Sokyokültürel Gelişmeler: Yeni Toplum Anlayışı ve Dil.....	23
--	----

14.1.1. Okuma Becerisi Bakımından Dil ve Edebiyat Öğretim İlkeleri	24
14. 1.2. Dinleme Becerisi Bakımından Dil ve Edebiyat Öğretim İlkeleri ..	26
14. 1.3. Yazma Becerisi Bakımından Dil ve Edebiyat Öğretim İlkeleri.....	28
14.1.4. Konuşma Becerisi Bakımından Dil ve Edebiyat Öğretim İlkeleri .	30
14.1.5. Dil Bilgisi Öğretimi Bakımından Dil ve Edebiyat Öğretim İlkeleri	32
KAYNAKÇA	33
ÖZ GEÇMİŞ	36

İKİNCİ BÖLÜM

DİL VE EDEBİYAT ÖĞRETİMİNDE YAKLAŞIMLAR VE MODELLER..... 37

1. Yapılandırmacı Yaklaşım Stratejisi ve Eğitim	37
1.1. Bilişsel Yapılandırmacılık	40
1.2. Sosyo-Kültürel Yapılandırmacılık	41
1.3. Radikal Yapılandırmacılık	41
1.4. Yapılandırmacı Yaklaşımın Temel İlkeleri.....	42
1.5. Yapılandırmacı Öğrenme Ortamında Öğretmenin Rolü	43
1.6. Yapılandırmacı Öğrenme Ortamında Öğrencinin Rolü	44
2. Yapılandırmacı Yaklaşımın Planlanması ve Yapılandırmacı Yaklaşımında	
Kullanılan Bazı Öğrenme Modelleri.....	45
2.1. Yapılandırmacı Yaklaşım ve Öğrenme Döngüsü	46
2.1.1. Analiz-Tasarım-Geliştirme-Uygulama-Değerlendirme	
(ADDIE) Öğretim Tasarım Modeli	47
2.1.1. Analiz-Tasarım-Geliştirme-Uygulama-Değerlendirme	
(ADDIE) Öğretim Tasarım Modeline Göre Bir ders Planlaması	
Örneği.....	50
Analiz	50
Tasarım.....	51
Geliştirme	52
Uygulama.....	52
Değerlendirme	52
2.2. Kolb'un Öğrenme Stili Modeli.....	53
a. Değiştiren Öğrenme Stiline Sahip Öğrenci (Hisseder ve İzler):	56
b. Özümseyen Öğrenme Stiline Sahip Öğrenci (Düşünür ve İzler):	56
c. Ayrıştırıcı Öğrenme Stiline Sahip Öğrenci (Düşünür ve Yapar):	57

ç. Yerleştiren Öğrenme Stiline Sahip Öğrenici (Hisseder ve Yapar): 57	
2.2.1. Kolb'un Öğrenme Stili Modeline göre Ders Planı Örneği	59
2.3. Buluş Yoluyla Öğrenme Stratejisi.....	61
2.4. Öğrenme Döngüsü Modelleri	
(3 Safhalı Model > 4E > 5E > 7E Modeli).....	64
2.4.1. 3'lü Model.....	65
Keşfetme (Exploration).....	66
Kavram Tanıtma (Concept Introduction).....	66
Kavramı Uygulama (Concept Application)	67
2.4.2. 4E Modeli.....	67
Keşfetme (Explore).....	67
Açıklama (Explain)	67
Genişletme (Expansion).....	68
Değerlendirme (Evaluation)	68
2.4.3. 5E Modeli (Five Es / The 5E Model / Five E Learning Cycle)...	68
İlişkilendirme/Giriş (Engage/Enter)	69
Keşfetme (Explore).....	70
Açıklama (Explain)	70
Derinleşme/Genişletme (Elaborate/Extend)	70
Değerlendirme (Evaluate).....	70
2.4.4. 7E Modeli (The Seven E's / 7E Model)	71
Ortaya Çıkarma (Elicit).....	72
İlişkilendirme (Engage)	72
Keşfetme (Explore)	72
Açıklama (Explain)	73
Derinleşme (Elaborate)	74
Değerlendirme (Evaluate)	74
Genişletme (Extend)	75
2.4.4.1. 7E Modeline göre Ders Planı Örneği.....	76
2.5. İşbirliğine Dayalı Öğrenme Modeli (Kuşak Öğrenme, İşbirlikçi	
Öğrenme, İşbirlikli Öğrenme).....	81
İşbirliğine Dayalı Öğrenmenin Etkili Kullanım İlkeleri	82
İşbirliğine Dayalı Öğrenme Modelinde dikkat edilmesi	
Gereken Hususlar	84
İşbirliğine dayalı öğretimin uygulanması ve Uygulama	
Aşamaları	84

İşbirliğine Dayalı Öğrenmede Kullanılabilecek Bazı Teknikler ve Uygulama Basamakları	85
Öğrenci Takımları-Başarı Grupları Tekniği:	85
Takım Turnuva Tekniği:	85
Ayrılıp Birleşme Tekniği:	85
Akran Öğretimi:	86
2.5.1. İşbirliğine Dayalı Öğrenme için Plan Örneği	86
2.6. Probleme Dayalı Öğrenme.....	87
Probleme Dayalı Öğrenme Özellikleri.....	88
Probleme Dayalı Öğrenme Uygulama Aşamaları.....	89
2.6.1. Probleme Dayalı Öğrenme Modeli Ders Planı Örneği	90
KAYNAKÇA	92
ÖZ GEÇMİŞ	97

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DİL VE EDEBİYAT ÖĞRETİMİ YÖNTEMLERİ.....	99
GİRİŞ	99
1. Argümantasyon (Dayanıklandırma)Yöntemi.....	106
2. Drama Yöntemi.....	107
3. Rol Oynama	109
4. Mikro Öğretim.....	110
5. Gezi Yöntemi.....	111
6. Anlatım Yöntemi.....	113
7. Beyin Fırtınası Yöntemi	115
8. İnşat.....	117
9. Tartışma Yöntemi.....	118
9.1. Açık Oturum	121
9.2. Sempozyum (Sunulu Tartışma-Bilgi Şöleni)	121
9.3. Çalıştay (Workshop).....	123
9.4. Panel.....	124
9.5. Zıt Panel.....	124
9.6. Kollegyum	125
9.7. Forum	125

9.8. Münazara (Savlı Tartışma)	126
9.9. Mahkeme.....	127
9.10. Çember.....	127
9.11. Top Taşıma (Rulman-Dönen Çember)	129
9.12. Akvaryum	130
9.13. Flaş	131
9.14. Köşeleme (Köşe Kapmaca)	131
9.15. Görüş Geliştirme	132
9.16. Uzman (Odak) Grup Tartışması.....	132
9.17. Seminer	133
9.18. Tartışmalı Konferans.....	133
9.19. Dedikodu.....	134
1.20. Piramit (Kartopu) Tartışma Tekniği.....	135
9.21. Konuşma Bileti.....	136
9.22. Yuvarlak Masa Tartışması.....	136
9.23. Serbest Tartışma.....	137
10. Örnek Olay Yöntemi	138
11. Ayrı-Birleş (JİGSAW) Yöntemi	139
11.1. Jigsaw I Tekniği.....	140
11.2. Jigsaw II Tekniği.....	141
11.3. Jigsaw III Tekniği.....	141
11.4. Jigsaw IV Tekniği	141
12. Kavram Haritası.....	142
12.1. Balık Kılıçığı (Ishikawa Diyagramı)	144
12.2. Merdiven Kavram Haritası.....	146
12.3. Örümcek Ağı Kavram Haritası	147
12.4. Sınıflama Kavram Haritası	147
12.5. Kavram Ağı (Anlamsal Ağ).....	148
12.6. Zincir Kavram Haritası.....	150
13. Zihin Haritası.....	151
13.1. İş Akış Şeması	154
13.2. Karar Ağacı Tekniği.....	154
13.3. Kelime Patlaması	155
14. Bilgi Haritası.....	157
15. Hikâye Haritası Yöntemi.....	157

16. Kavram Karikatürleri	159
17. Dijital Öykü Yöntemi	160
18. Bulmaca Yöntemi.....	161
19. Gazete Yöntemi	162
20. Soru-Cevap Yöntemi.....	164
21. Sokrat (Buldurma) Yöntemi	166
21.1. İroni Tekniği.....	168
21.2. Doğurtmaca Tekniği.....	168
22. Sergi.....	168
23. Proje Yöntemi.....	169
24. Tercüme Yöntemi.....	170
25. Kaynak Kişi Yöntemi	171
26. Görüşme (Mülakat) Yöntemi	172
27. Yazdırma Yöntemi	173
27.1. Dikte	174
27.2. Not Alma	175
27.3. Özetleme.....	175
28. Haber Toplama Yöntemi.....	176
29. Hikâyeleştirme Yöntemi.....	177
30. Şiir Yazma	178
30.1. Akrostiş Tekniği	178
30.2. Nazire Yazma	179
30.3. Ayaklı Şiir Yazma.....	180
30.4. Serbest Şiir Yazma	182
30.5. Grup Şiiri.....	183
31. Benzetme Yöntemi.....	183
31.1. Analoji Tekniği	183
31.2. Metaforlarla (Mecazlarla) Öğretim Tekniği	185
31.3. Sinektik Tekniği	186
32. Benzetişim (Simülasyon).....	186
33. Bilişsel Çıraklık	187
34. Gösterip Yaptırma Yöntemi.....	188

35. Zihinde Canlandırma (Hayal Kurdurma)	189
36. Web 2.0	189
KAYNAKÇA	191
ÖZ GEÇMİŞ	197

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DİL VE EDEBİYAT ÖĞRETİMİ TEKNİKLERİ	199
GİRİŞ	199
1. İstasyon Tekniği	200
2. Araştırmacı (Inquest) Gazeteci Tekniği	202
3. Bir Kelime ile Anlat	203
4. Öğrendim ki	204
5. Bilgi Kartı Tekniği	205
6. Kavram Kontrolü Tekniği	206
7. Bilgi Se Kağıdı Tekniği	206
8. İkili Denetim Tekniği	206
9. Altı Şapkalı Düşünme Tekniği	207
10. Anagram	209
11. Akronim	210
12. Atışma Tekniği	211
13. Kelime İlişkilendirme Testi	213
14. Merdiven Sıralama Tekniği	214
15. Listeleme Tekniği	215
16. Anlam Çözümleme Tablosu	216
17. Benzerlik Sıralaması Tekniği	217
18. Kum Saati Tekniği	217
19. Konuşuran Şapka	218
20. Konuşma Halkası	219
21. Afiş Tekniği	221
22. Reklam Yazma	222

23. Son Söz	222
24. Poster Sunu Tekniği.....	223
25. Slogan Yazma Tekniği.....	225
26. Kelime Havuzu Tekniği	226
27. Serbest Çağrışım Tekniği.....	226
28. Metin Tamamlama (Boşluk Doldurma) Tekniği.....	228
29. Arkası Yarın.....	228
30. Tersine Düşünme Tekniği	229
31. Tersten Gitme Tekniği.....	229
32. Hikâye Yürü Tekniği.....	230
33. Hikâye Piramidi	232
34. Metin Tarama Tekniği.....	233
35. Tekzip (Çürütme) Metinleri Tekniği.....	234
36. Sokrat Semineri	234
37. Kart Gösterme Tekniği.....	235
38. Tutor Destekli Öğretim.....	236
39. Akranla Öğretim	237
40. Okuma Çemberi.....	237
41. Okuma Tiyatrosu.....	238
42. Lipogram (Lebdeğmez).....	238
43. 5N1K Tekniği	239
44. Mektup-Telgraf.....	240
45. Venn Şeması	241
46. Kart Eşleştirme	242
47. Canlı Yayın	243
KAYNAKÇA.....	244
ÖZ GEÇMİŞ	246

ÖN SÖZ

Edebiyat, düşünce ve duyguları çeşitli şekillerde ifade etme yeteneğidir. Edebiyat aslında bütün bilimlerin özüdür; bu sebeple sosyal bilimlerin ilerlemesinde, yaratıcı ve esnek düşüncenin ortaya çıkmasında önemli rol oynar. Edebiyat ve eğitim, insan ve toplum arasındaki iletişim süreci düşünüldüğünde birbirini tamamlayan ve birbiriyle ilişkili iki alandır. Edebiyat kelimesinin kökeni olan “edep” aslında terbiye; eğitim anlamlarına gelir. Edebî eserlerin yazılma amacı da bir ölçüde eğitmektir. Unutulmamalıdır ki eğitimin de edebiyatın da konusu insandır. İnsanın yaşama mücadelesi ve çevresiyle ilişkisi, hisleri, hayalleri, doğru davranış oluşturabilme amaçları eğitim ve edebiyatın ortak konusudur.

Dil ve edebiyat eğitimi; bireyin kendini yetiştirmesini, toplumsal ilişkiler kurabilmede başarılı olmasını, başkalarına kendini estetik ve etkili bir şekilde ifade etmesini sağlar. Bireye sanatsal bir bakış açısı kazandırır. Bireyin dinleme, konuşma, yazma ve okuma becerilerini geliştirir. Sadece dil gelişimini değil, onun yaşadığı topluma faydalı ve değerlerinin farkında olan biri olarak yetişmesine de katkı sağlar. Bu çerçevede “Dil ve Edebiyat Öğretimi-1 (Özel Öğretim Yöntemleri)” alanında özgün kitap olarak karşımıza çıkar. Kitap; sadece öğretmen adaylarının değil, alanda araştırma yapan akademisyenler için de bir kaynak olma özelliği taşımaktadır.

Dil ve edebiyatta özel öğretim yöntemleri geniş bir içeriğe sahip olduğu için bu kitapta; ilkelere, modellere, dil ve edebiyatta öğretim yöntem ve tekniklerine yer verdik. Bu kitabın devamı niteliğinde ola-

cak Dil ve Edebiyat Öğretimi-1 (Özel Öğretim Yöntemleri) kitabında ise eksik kalan diğer konulara yer verilecektir. Yapılandırmacı eğitim yaklaşımına uygun olarak hazırlanan bu çalışmanın alana katkı sağlayacağı düşüncesiyle emeği geçen herkese teşekkür ediyorum.

Editör
Dr. Ahmet Akkaya

BİRİNCİ BÖLÜM

DİL VE EDEBİYATTA ÖĞRETİM İLKELERİ

Yrd. Doç. Dr. Bilge BAĞCI AYRANCI

GİRİŞ

Dil ve edebiyat eğitimi öğrencinin anlama ve anlatma becerilerini geliştirmeyi hedefler. Bu sırada dil kurallarını da öğrenciye öğretmek standart Türkçe kullanımını hedef kitleye benimsetir. Dil ve edebiyat eğitimi öğrenciye estetik zevk kazandırma bakımından da önemlidir. Tüm eğitim aşamalarında olduğu gibi dil ve edebiyat eğitimi için de öğretim ilkeleri esastır.

Edebiyat eğitiminin iki temel amacı vardır:

- Bireye estetik bir anlayış kazandırmak ve bireyin okuma, yazma, konuşma ve dinleme becerilerini geliştirmek,
- Bireyin günlük yaşantısına dair duyuş, düşünüş, davranış özellikleri geliştirmek (Güzel, 2006: 90).

Edebiyat eğitimi dilin güzel örnekleriyle öğrenciye estetik zevk kazandırmanın yanında dil öğretimi bakımından da dil kural ve becerilerini öğrenciye edindirir.

Dil öğretimi ise yalnızca dilin kendi kuralları ve mantığı içinde sınırlandırılmış halde düşünülmemelidir. Dil öğretimi toplum hayatının bütün unsurlarını yakından ilgilendirir (Yalçın, 2006: 15).